

LEVÉL A SZERKESZTŐSÉGHEZ

Bízom abban, hogy az Üzenet szerkesztősége helyet ad írásomnak, hogy eloszlassam azt a félreértést, amelyet Kenyeres Kovács Márta *Iz pozorišnog albuma Subotice* (Szabadka színházi albumából) című könyvemről írt beszámolója okozhat. Ismertetője ugyanis pontatlan képet ad a jugoszláviai magyarság két háború közötti színházi életéről.

A félreértés oka az, hogy Kenyeres Kovács Márta nem tesz különbséget a hivatásos színházak és a műkedvelő társulatok tevékenysége és munkája között. Könyvem főleg Szabadka hivatásos színházainak munkájáról szól. Megállapítottam, hogy 1918. november 13-tól, a szerb katonaság bejövetele után Nádasy József Szabadkán a helyi parancsnoktól nem kapott engedélyt magyar előadások tartására. A következőket írtam: „A Szabadkai Városi Színház színpadáról a nagyszerb burzsoázia, az SZHSZ királyság és a Jugoszláv Királyság uralma idején magyar szó nem hangzott el.” Itt a hivatásos magyar színházra gondolok. Ezt a kijelentésemet Kenyeres Kovács Márta szó szerint értette és Garay Béla *Az ekhós szekértől a forgószínpadig* című könyvének a magyar műkedvelő előadásokra vonatkozó részéből idéz. Garay Béla ebben a művében az említett időszakra fordított legkevesebb figyelmet, míg a fő hangsúlyt a szabadkai színház százéves (1818—1918) fejlődésére, továbbá a színházi élet áttekintésére a szocialista Jugoszláviában és a Magyar Népszínház, valamint a Szabadkai Népszínház magyar nyelvű társulatának 1945-től 1954-ig való bemutatására fektette. A *kulisszák világában* című könyvében felsorol mintegy 80 előadást, melyet 1924-től 1941-ig rendezett, a *Színészarcképek* című könyvében viszont számos műkedvelő portréját írta meg ebből az időszakból.

A magyar színjátszás a két háború közötti időszakban nagyon élénk volt nemcsak Szabadkán, hanem egész Vajdaságban. Városunkban ez már 1919-ben megkezdődött, ahol eleinte Nádasy szintársulatából szerepeltek színészek, például Torma Zsiga. Nyár folyamán rendezték meg a színészbálat, melyen a szabadkaiak elbúcsúztak Nádasytól és több színésztől, akik szeptember 15-től a szegedi színház tagjai lettek. Nádasy december végén ment el Szabadkáról a pécsi színházhoz igazgatónak — írja a Délvidék. Sehol nem találtam adatot arra vonatkozólag, hogy 1919. február 8-án a Városi Színházban magyar nyelvű kabaréelőadást tartottak volna, ahogy ezt Garay Béla írja (*Az ekhós szekértől a forgószínpadig*, 119.). A magyar műkedvelők 1919 tavaszától rendeztek előadásokat, és amennyiben jótékonyági célból szervezték, a Városi Színház színpadán tartották meg őket. Így a Műpartolók Köre 1919. május 25-én bemutatta a *Balkon* című darabot a Városi Színházban a gyermekek, valószínűleg a hadiárvaik megsegítésére. Ugyanez a műkedvelő társulat július 14-én irodalmi és zenei műsort adott a nyugdíjasok megsegítésére. A Katolikus Legényegylet 1919 nyarán kezdte meg munkáját és július 20-án, az *Iglói diákok*, augusztus 20-án pedig *A falu rossza* című művet játszotta. Mindkét előadást és az Anna-bálat is otthonában, a Rákóczi utca 20. sz. alatt tartotta.

Késő ősszel kezdett el dolgozni Pietsch Ferencné műkedvelő társulata a hadiárvaik megsegítésére. A Magyar Újság és a Délvidék örömmel írja, hogy két év után ismét magyar szó hangzik fel a Városi Színház színpadán. November végén két ízben mutatta be a *Próbaházasság* című francia vígjátékot (Magyar Újság, 1919. november 26.) és karácsony első és második napján *A falu rosszát* (Magyar Újság, 1919. december 28.). Ez csak a kezdet volt, később több műkedvelő társulat is alakult, melyek között a Népkör vezető szerepet játszott. Feltételezhető, hogy az 1920-as békeszerződés aláírása után az előadásokat többé nem a Városi Színházban tartották.

A magyar műkedvelő színjátszás a két háború között olyan fejlett, hogy volt idő, amikor 16 műkedvelő társulat is működött Szabadkán.

Már az 1921—22. évadban a sajtó szorgalmazza szerb és bunyevác műkedvelő társulat létrehozását, mert a magyar műkedvelő együttesek minden vasárnap tartanak előadást, amelyen megjelennek a szerb és bunyevác színházkedvelők is (*Iz pozorišnog albuma Subotice*, 45.). Szabadkán 1924-től két hivatásos rendező, Garay Béla és Szabó Márton dolgozik a magyar műkedvelőkkel. Vajdaság más helységeiben, Becskerekben, Zomborban, Kikindán és Zentán, valamint a falvakban is működnek színjátszó társulatok.

Ezek után nem csoda, hogy Szabadkán a két háború között három magyar nyelvű színházi lap jelent meg: a Revü (1927), a Szöveges Színházi Hét (1932) és a Jugoszláviai Magyar Színpad (1938). A Revüt Arányi Jenő szerkesztette és Garay Béla adta ki. Első száma 1926. február 20-án Újvidéken jelent meg mint a magyarság kulturális lapja, a második évfolyamának utolsó száma március 13—19-én (11. szám), a 12. szám már Szabadkán és a vajdasági színházi életéről szól (Revü — Vajdasági Színházi Élet). Ennek az érdekes, gazdag tartalmú lapnak Vajdaság több helységében is volt tudósítója, és így egységes képet nyújtott az akkori magyar műkedvelők tevékenységéről. A lap hetente, 36 oldalon, félke-ményi kötésben, sok fényképpel került az olvasók kezébe. Sajnos mindössze nyolc számot ért meg (12-től 19-ig). A Szöveges Színházi Hét című lapot Hirth Aladár szerkesztette, csak négyoldalas volt, és 1932. október 29-től az év végéig, összesen 11 száma jelent meg. Ez a lap kizárólag a szabadkai műkedvelőkkel foglalkozott. A Jugoszláviai Magyar Színpad nagyon rövid életű volt: a második szám megjelenése után megszűnt. Kís formátumú, 16 oldalas, kéthetenként megjelenő újság volt. Csapó Sándor szerkesztette. Az első szám 1938. július 28-án, a második 1938. augusztus 13-án hagyta el a nyomdát. Az első szám főleg a szabadkai műkedvelők tevékenységéről számolt be, de szó volt benne a zentai, a csantavéri és más vajdasági műkedvelők munkájáról is. A második szám utal arra, hogy a lapnak szélesebb koncepciója van, mert ír a daidaizmusról, a Szegedi Szabadtéri Játékokról, mely európai tekintélyre tett szert, Madách *Az ember tragédiájával* a következő télen a Belgrádi Nemzeti Színházban lép fel, a nyár folyamán pedig valamelyik parkban ad műsort. A hírek pesti és moszkvai újdonságokról számolnak be. A lap egy eibeszélést is közölt.

1945 őszén, amikor megkezdte munkáját a Szabadkai Magyar Népszínház, a színészek többsége a vajdasági műkedvelő társulatokból jött. Erről nem írtam könyvemben, hanem csak a szabadkai hivatásos színház előadásairól.

Garay Bélára hivatkozva Kenyeres Kovács Márta még néhány hibát követett el. A szabadkai új színház ünnepélyes megnyitása nem 1927. január 12-én, hanem január 10-én volt. A szerb hadsereg bevonulása után Szabadkán a színpad nem kongott az ürességtől 1919. február 8-ig, amikor a Műpártolók Köre kabaréestet rendezett: a bosznia—hercegovinai színház már 1918. december 22-én idénynyitó előadást tartott, és egészen 1919. február 1-ig vendégszerepelt a városban. A Neven erről az első vendégszereplésről részletesen ír 1918. december 4-től 1919. január végéig. A Bácskai Hírlap (1918. december 22-i, 287. számában) csak említi *Szerb színházi szezon* címen, hogy Dinulović igazgató a sarajevói színház társulatával hat hétig Szabadkán vendégszerepel. Hozzáteszi, hogy az ének-karral és a zenekarral a zeneiskola igazgatója, Lányi Ernő foglalkozik, vagyis a színháznak ének- és zenekara is volt.

Amennyiben Kenyeres Kovács Márta úgy vélte, hogy valami pontatlan könyvemben, mert Garay Bélánál más adatokat talált, át kellett volna lapoznia néhány szabadkai lapot abból az időszakból, hogy pontos következtetésre jusson és ne csak Garay Béla adata alapján írjon. A kutatómunka nagyon nehéz, de érdekes, mindennap új adatokra bukkanunk, és a helyzetkép állandóan változik. Aki pedig dolgozik, tévedhet is.

IVANKA RACKOV